

Олександра Гулько

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри кадастру територій

Національний університет "Львівська політехніка" (Львів, Україна)

E-mail: olesya-72@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1476-6149>ResearcherID: [AAE-8973-2022](https://orcid.org/AAE-8973-2022). Scopus Author ID: [57224950357](https://orcid.org/57224950357)**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ
У ПОТЕНЦІАЛІ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Враховуючи особливості регіону Вінницької області обґрунтовано напрями покращення екологічного становища сільських та господарських угідь. Розкрито підвищення ролі оцінки земель у врегулюванні в земельних відносинах, проаналізовано регулювання державою таких відносин та запропоновано шляхи удосконалення земельного законодавства, обґрунтовано напрями у створенні та процесі розвитку в ринку землі сільськогосподарського призначення, опрацьовано шляхи покращення екологічного становища земельних ресурсів і угідь.

Ключові слова: земельні ресурси; землекористування; ефективність земель.

Рис.: 1. Бібл.: 12.

Актуальність теми дослідження. Ринок та його сфери потребують удосконалення у процесах врегулювання в земельних відносинах, чим підвищується актуальність обраної теми.

Виникає необхідність розробки напрямів діяльності щодо розвитку земельних відносин, які спрямовані на досягнення ефективного, екологічнобезпечного землекористування, на удосконалення законодавства, у формуванні інфраструктури для ринку земель, для того щоб включити вартість земель у оборот економіки, що дасть змогу формувати інвестиційно-привабливе використання земель, розв'язків для екологічних та соціальних проблем селян.

Ввести в дію ці категорії можливо, спробувавши способи врегулювання розваженої політики та шляхом впровадження гідного фінансування для охоронної діяльності у сфері земель.

Постановка проблеми. Постановкою проблеми є розгляд економічного механізму врегулювання землекористування та аналіз у коригуванні для показників оцінки земель при тому, що є умови для вилучення деградованих і малопродуктивних земель, а також запропонувати впровадити схему еколого-економічної ефективності використання земельних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічний механізм врегулювання землекористувань як об'єкт дослідження розглянуто в публікаціях таких учених, як С. А. Балюк, В. М. Ключко, А. Г. Мартин, С. А. Орел, М. А. Хвесик.

Окремого значення земельним ресурсам надає вчений М. А. Хвесик, який заявляє, що земля не фактором, а є даром, за допомогою якого можливі територіальні умови для застосування ресурсів.

У своїй праці вчений, академік НААН Балюк С.А. зазначає, що потенціал родючості ґрунтів має вагомим значення для статистики та обліку якісного їхнього стану насамперед, оскільки ґрунт та його покриви мають великий потенціал, саме в показниках родючості.

С. В. Бутенко зазначає, що є низка заходів, які не потребують якихось значних фінансових затрат, а от їхня дієвість може компенсувати зусилля, які були прикладені під виглядом збільшення в урожайності продукції».

На думку В. М. Ключка, «організаційно-економічний механізм – це сукупність форм і методів впливу державних установ і організацій на сукупність організованих суспільно-виробничих відносин, що становлять єдність з метою забезпечення конкурентних переваг.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Маючи безумовну вагу в теоретичних та прикладних напрацювань з цієї проблеми потрібно констатувати ще недосить вивчену обґрунтованість у питаннях, які пов'язаних із підвищенням ефективності застосування земельно-ресурсного потенціалу області.

Метою статті є розглянути економічний механізм врегулювання землекористування та проаналізувати коректування показників у економічній оцінці земель за умови, коли вилучаються деградовані й малопродуктивні землі на основах систематизації придатностей ґрунтів для вирощування просапних і зернових культур, а також запропонувати впровадити схему еколого-економічної ефективності використання земельних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Земля та відносини в ній постійно мали головну вагу в житті, у діяльності та господарці народу України. Перетворення економіки в напрямі ринкових умов зумовила певні зміни в земельних відносинах, які реалізовані в приватизації землі, при зміні форми власності на землі, при сформованості відповідальності суб'єктів. Наступний розвиток і покращення земельних відносин у політиці країни, яка спрямована на екологічне і технологічно забезпечене використання земель [1].

Дієва й ефективна реалізація земельної реформи є першим кроком у виході нашої держави із соціальної, екологічної та економічної криз.

Земля, як природний ресурс, характеризується якісними відмінностями, що впливають на рівень родючості. Землі є кращої, середньої та гіршої якості, причому кількість перших двох обмежена та не може бути збільшена [10].

Земельні ресурси та земля – це є спільний природний запас на поверхнях для сукцесії як просторова база в розселенні та господарській діяльності, головний інструмент у виробництві в сільському господарстві [11].

Реформування земельних відносин у сучасних умовах повинно проводитися на засадах демократії за участю того населення, яке живе на цій місцевості [7].

Організаційно-економічний механізм – це сукупність форм і методів впливу державних установ і організацій на сукупність організованих суспільно-виробничих відносин, що становлять єдність з метою забезпечення конкурентних переваг [6].

Уся Вінницька область має загальну площу земель 2649,2 тис га, із них площа сільськогосподарських угідь – 2020,5 тис га, у тому числі рілля – 1732,3 тис га. Розораність по сільськогосподарських угіддях становить 86,9 %. Сінокоси і пасовища становлять 10,9 %. Сільськогосподарська освоєність землі, яка має 78,7 %, переважає над екологічно підтвердженими нормами.

Зміст економічного стимулювання раціонального використання і охорони земель розкрито у ст. 205 Земельного кодексу України, де передбачено заходи щодо забезпечення суб'єктами права власності на землю та раціональне землекористування, а саме: надання кредитних і податкових привілеїв при звільненні від платні за земельні ділянки, виділення коштів та компенсації з державних або місцевих бюджетів. Зазначимо, що ці механізми повинні діяти комплексно, здійснюючи послідовне державне управління природокористування, у тому числі раціональне землекористування, залучаючи економічні стимули до екологічно спрямованої діяльності різних суб'єктів господарювання.

На нашу думку, тут раціональним було б ввести поняття «еколого-економічна рівновага» – це баланс екологічних (змінних природних компонентів, що формують природне навколишнє середовище) та економічних (змінних залежно від землевласників і землекористувачів, що формують якість та вартість земельної ділянки) факторів, що забезпечує тривале раціональне використання земельних ресурсів.

Дерново-підзолисті ґрунти на давньоалювіальних та воднольодовикових відкладах, морені та лесовидних породах

- Дерново-прихованопідзолисті піщані та глинисто-піщані ґрунти (борові піски)
- Дерново-слабо-і середньопідзолисті піщані та глинисто-піщані ґрунти
- Дерново-середньо-і слабопідзолисті супіщані і суглинкові ґрунти

Дерново-підзолисті оглеєні ґрунти на давньоалювіальних та воднольодовикових відкладах, морені та лесовидних породах

- Дерново-слабопідзолисті глейові піщані та глинисто-піщані ґрунти
- Опідзолені ґрунти**

Опідзолені ґрунти переважно на лесових породах

- Ясно-сірі опідзолені ґрунти
- Сірі опідзолені ґрунти

ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ

Всі ґрунти

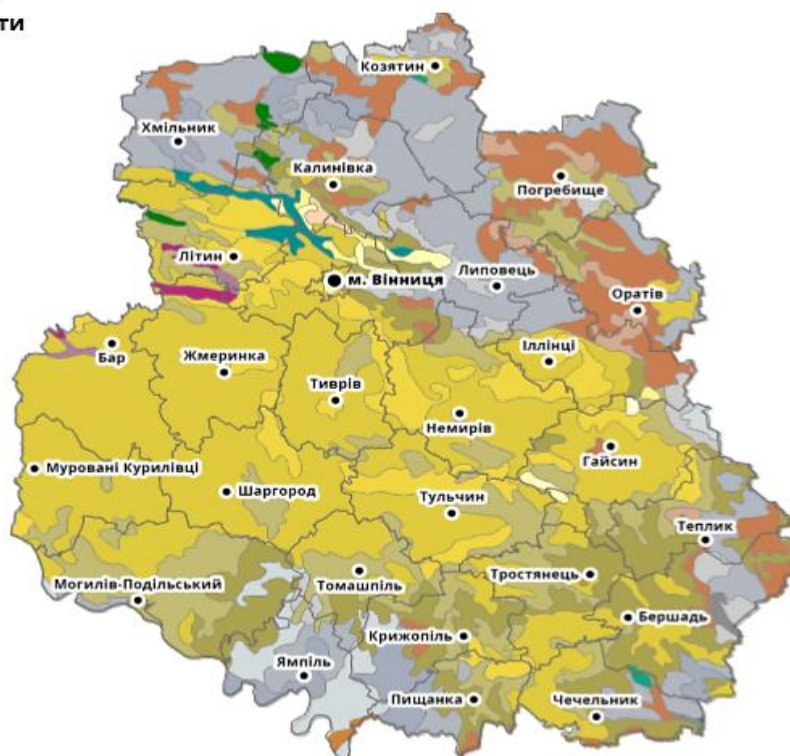

Рис. 1. Ґрунти Вінницької області [13]

В Україні на законодавчому рівні закріплено систему економічних стимулів. Їхнє завдання – підвищення зацікавленості земельних користувачів в оптимальному використуванні земель та покращенні екологічного стану угідь. Зокрема, якщо власник за свої кошти здійснив заходи, які є передбаченими загальнодержавними й регіональними програмами з охорони земель, він може отримати податкові та кредитні пільги [3].

Нерівномірність у складі земельного фонду області значно ослаблює екологічну ситуацію земель і ефективність використання сільськогосподарських угідь по даній території [2].

Ефективне використання земельного фонду сформовано трьома взаємопов'язаними компонентами, які окремо забезпечують виконання деяких функцій і потребують використання земельних та охоронних методів [8].

Ефективне використання земельних надр має на меті досягти економічного, екологічно безпечного ступеня та дотримання збалансованості вмісту добрив у ґрунті, для

запобігання певним видам ерозій, впровадження екологічно енергоощадних та безпечних технологій для обробітку різного типу ґрунтів, також науково обґрунтоване проведення меліоративних робіт [4].

Проблеми раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища передбачають застосування комплексу заходів, до яких належать ефективне застосування економічних інструментів разом із соціально-політичними, правовими, психологічними та етичними методами [12].

У дослідженнях встановлено, що головними заходами в підвищенні родючості ґрунту даної області є раціональне використання органічних і мінеральних добрив, впровадження практик застосування біологічних добрив, культивування багаторічних рослин, запровадження заходів боротьби з вітровою та водною ерозією. Виконання перелічених робіт потребує значних фінансових витрат. Тому вважаємо за доцільне проводити їх поетапно, що дозволить підвищити ефективність виконання заходів із консервації і меліорації земель Вінницької області й раціонально розподіляти фінансові ресурси державного та місцевих бюджетів, а також кошти землевласників і землекористувачів. Основним джерелом виконання робіт із лісомеліорації мають бути кошти державного й місцевих бюджетів. Роботи із залуження має фінансуватись переважно за рахунок коштів землевласників і землекористувачів.

Кожен землекористувач має право вибору, або використовувати ґрунт ефективніше, втрачати більше ґрунту через ерозію і мати його менше в майбутньому, чи здійснювати природоохоронні заходи, і його кількість не зменшиться.

Ефективне використання земель формують складові, кожна з них може забезпечувати здійснення деяких суспільних функцій та має потребу у здійсненні відповідних земельних та охоронних заходів [11].

Отже, організаційно-економічний механізм — це сукупність організаційних та економічних важелів, які впливають на організацій та економічні системи управління, сприяючи отримання певних переваг для ефективної діяльності підприємства [9].

Проблеми раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища передбачають застосування комплексу заходів, до яких відносять ефективне застосування економічних інструментів разом із соціально-політичними, правовими, психологічними та етичними методами.

Висновки. При переході економіки нашої держави до умов ринкових відносин здійснення господарювання зумовило певні зміни у сфері земельних відносин області, ці зміни знайшли своє відображення у процесі приватизації земель, при зміні у формах власності на землю, при сформуванні стимулювання суб'єктів господарювання при раціональному її застосуванні та охороні. У роботі запропоновано коригування певних показників економічної оцінки земель за умови вилучень деградованих і малопродуктивних земель на основі класифікації придатності ґрунтів для вирощування зернових культур. Це дасть можливість підвищити показники оцінки (як економічної, так і нормативної грошової), що сприятиме поліпшенню екологічної стійкості агроландшафтів, об'єктивній оцінці земельних ділянок.

Список використаних джерел

1. Аузан А. А. Институциональная экономика: новая институциональная экономическая теория / А. А. Аузан. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 416 с.
2. Балюк С. Ґрунти та їхня родючість у правовому полі земельно-ринкових відносин / С. Балюк, А. Кучер // Раціональне використання ґрунтових ресурсів і відтворення родючості ґрунтів: організаційно-економічні, екологічні й нормативно-правові аспекти : колективна монографія. – К. : ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського», 2015. – 432 с.
3. Бутенко Є. В. Порівняльний аналіз ефективності функціонування контурно-меліоративної організації території в Україні та США / Є. В. Бутенко, Р. А. Харитоненко // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – 2017. – № 3. – С. 93-99.

4. Гриценко А. А. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований / А. А. Гриценко. – К. : Форт, 2008. – 928 с.
5. Даниленко А. С. Формування ринку землі в Україні. – К. : Урожай, 2002. – 280 с.
6. Ключко В. М. Організаційно-економічний механізм підвищення конкурентоспроможності продукції АПК : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / В. М. Ключко. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. – 21 с.
7. Михасюк І. Управління земельних відносин : монографія / І. Михасюк, Б. Косович. – Львів : Львівський національний університет ім. Ів. Франка, 2002. – 264 с.
8. Новаковська І. О. Еколого-економічні засади трансформації сільськогосподарського землекористування в ринкових умовах : автореф. дис. ... канд. екон. наук / І. О. Новаковська. – К., 2009. – 19 с.
9. Орел С. А., Аналіз раціонального використання земель сільськогосподарського призначення / С. А. Орел // Агросвіт. – 2016. – № 9. – С. 56-60.
10. Соловій І. П. Землекористування: еколого-економічні проблеми, конфлікти, планування : навч. посіб. / І. П. Соловій. – Львів : Афіша, 2005. – 400 с.
11. Третяк А. М. Економіка землекористування та землевпорядкування : навч. посіб. / А. М. Третяк. – К. : ТОВ ЦЗРУ, 2004. – 542 с.
12. Худавердієва В. А. Роль податкової політики у виході аграрного виробництва з економічної кризи / В. А. Худавердієва // Економіка АПК. – 2004. - № 11. – С. 83-86.

References

1. Auzan, A.A. (2006). *Institutsionalnaia ekonomika: novaia institutsionalnaya ekonomicheskaiia teoriia [Institutional economics: new institutional economic theory]*. INFRA-M.
2. Balyuk, S., & Kucher, A. (2015). Grunty ta yikhnya rodyuchist u pravovomu poli zemelno-rynkovykh vidnosyn. Ratsionalne vykorystannya gruntovykh resursiv i vidtvorennya rodyuchosti gruntiv: orhanizatsiyno-ekonomichni, ekolohichni y normatyvno-pravovi aspekty [Soils and their fertility in the legal field of land-market relations]. *Ratsionalne vykorystannya gruntovykh resursiv i vidtvorennia rodiuchosti gruntiv: orhanizatsiino-ekonomichni, ekolohichni y normatyvno-pravovi aspekty – Rational use of soil resources and reproduction of soil fertility: organizational-economic, ecological and normative-legal aspects*. NSC “Institute of Soil Science and Agrochemistry named after O.N. Sokolovsky”.
3. Butenko, E.V., & Kharitonenko, R.A. (2017). Porivnyalnyy analiz efektyvnosti funktsionuvannya konturno-melioratyvnoyi orhanizatsiyi terytoriyi v Ukrayini ta SSHA [Comparative analysis of the effectiveness of the contour-reclamation organization of the territory in Ukraine and the USA]. *Zemleustrii, kadastr i monitorynh zemel – Land management, cadastre and land monitoring*, 3, 93-99.
4. Hrytsenko, A. (2008). *Institutsionalnaya arkhitektonika i dinamika ekonomicheskikh preobrazovaniy [Institutional architectonics and dynamics of economic transformations]*. Fort.
5. Danylenko, A.S. (2002). *Formuvannya rynku zemli v Ukrayini [Formation of the land market in Ukraine]*. Urozhai.
6. Klochko, V.M. (2012). *Orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm pidvyshchennya konkurentospromozhnosti produktsiyi APK [Organizational and economic mechanism of increasing the competitiveness of agricultural products]* [PhD dissertation; KhNU named after V.N. Karazin].
7. Mykhasyuk, I., & Kosovych, B. (2002). *Upravlinnya zemelnykh vidnosyn [Management of land relations]*. Lviv National University named after Iv. Frank.
8. Novakovska, I.O. (2009). *Ekoloho-ekonomichni zasady transformatsiyi silskohospodarskoho zemlekorystuvannya v rynkovykh umovakh [Ecological and economic principles of transformation of agricultural land use in market conditions]* [PhD dissertation].
9. Orel, S.A. (2016). Analiz ratsional'noho vykorystannya zemel silskohospodarskoho pryznachennya [Analysis of the rational use of agricultural land]. *Agrosvit*, 9, 56–60.
10. Solovyi, I.P. (2005). *Zemlekorystuvannya: ekoloho-ekonomichni problemy, konflikty, planuvannia [Land use: ecological and economic problems, conflicts, planning]*. Poster.
11. Tretyak, A.M. (2004). *Ekonomika zemlekorystuvannia ta zemlevporiadkuvannia [Economics of land use and land management]*. CIARU LLC.

12. Khudaverdiyeva, V.A. (2004). Rol podatkovoyi polityky u vykhodi aharnoho vyrobnytstva z ekonomichnoyi kryzy [The role of tax policy in the recovery of agricultural production from the economic crisis]. *Ekonomika APK – Economy of agro-industrial complex*, 11, 83-86.

Отримано 25.08.2022

UDC 502.334.782(359)

Oleksandra Hulko

PhD in Economic Sciences, Senior Lecturer of the Department of land Cadastre
Lviv Polytechnic National University (Lviv, Ukraine)

E-mail: olesya-72@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1476-6149>

ResearcherID: [AAE-8973-2022](https://orcid.org/AAE-8973-2022). Scopus Author ID: [57224950357](https://orcid.org/57224950357)

EFFICIENCY OF USE OF ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC FACTORS IN THE POTENTIAL OF LAND RESOURCES OF VYNAT REGION

The following development and improvement in land relations in the village economy has meaning in the implementation of the state policy, which is aimed at ecological and technologically-secured use of land, which corresponds to the definitions for a clearly regulated and oriented market economy

In Ukraine, a system of economic incentives is fixed at the legislative level. They aim to increase the interest of land users in the optimal use of their land and improve the ecological condition of the land. In particular, if the owner, at his own expense, has carried out measures provided for by national and regional land protection programs, he can receive tax and credit benefits.

Effective land use is formed by three interrelated components, each of which ensures the performance of certain social functions and requires the implementation of a set of appropriate land protection measures.

Research has established that the main measures to increase soil fertility in this region are the rational use of organic and mineral fertilizers, the implementation of biological fertilizer practices, the cultivation of perennial plants, and the introduction of measures to combat wind and water erosion.

Carrying out the listed works requires significant financial costs. Therefore, we consider it expedient to carry them out in stages, which will increase the effectiveness of measures for the conservation and land reclamation of the Vinnytsia region and rationally distribute the financial resources of the state and local budgets, as well as the funds of landowners and land users.

Therefore, we consider it expedient to carry them out in stages, which will increase the effectiveness of measures for the conservation and land reclamation of the Vinnytsia region and rationally distribute the financial resources of the state and local budgets, as well as the funds of landowners and land users.

The main source of forest amelioration works should be funds from the state and local budgets. Landfilling works should be financed mainly from the funds of landowners and land users.

Keywords: land resources; land use; land efficiency.

Fig.:1. References: 12.